

Over enkele orchideeën in Zeeuwsch-Vlaanderen, waaronder *Orchis laxiflora* Lam. nieuw voor Nederland

door

H. W. E. VAN BRUGGEN (Heemskerk)

Op 8 juni 1980 maakten Dr. P. Vermeulen en ondergetekende een orchideeënexcursie naar Zeeuwsch-Vlaanderen. Onder leiding van de heren A. Paridaen en F. Haak bezochten wij enkele gebieden ten westen van de Braakman. Ook nu weer bleek hoe rijk de orchideeënflora is van dit gebied.

De meest voorkomende soort is *Dactylorhiza praetermissa* (Druce) Sóo, waarvan zowel de gevlekte subsp. *junialis* (Verm.) Senghas als de ongevlekte subsp. *praetermissa* voorkomen. De bloemkleur van deze populaties is duidelijk donkerder dan die in Noord-Holland en neigt meer naar violetrood, terwijl in Noord-Holland de bloemen meer violetrose zijn. De kleur tendeert soms wat naar die van *Dactylorhiza elata* (Poir.) Sóo, een merkwaardige toevalligheid (?) gezien het voorkomen van *D. elata* in dit gebied. Een enkel exemplaar van *D. praetermissa* was zuiver lichtrose, eveneens een kleur die in Noord-Holland ontbreekt. Bij gekweekte exemplaren van *Dactylorhiza*-soorten treedt soms een ziekte op, waardoor de bladeren grote, dorre, bruine plekken krijgen, die later de gehele plant kan aantasten en te gronde richten. De heer Paridaen liet ons bij St. Kruis een terrein zien, waar sommige planten eveneens dit verschijnsel vertoonden. Naar zijn zeggen was hierdoor een populatie van zeker 10.000 exemplaren van *D. praetermissa* in enkele jaren gedecimeerd.

Eveneens algemeen is *Dactylorhiza incarnata* (L.) Sóo. Deze soort komt voor in alle mogelijke kleurschakeringen tussen vrijwel wit en lichtrood. Op veel terreinen staan *D. praetermissa* en *D. incarnata* gemengd en daar zijn ook tussenvormen niet zeldzaam.

Op het bekende terrein bij St. Kruis, waar vier jaar geleden *D. elata* werd gevonden (MENNEMA, 1977), bleek deze nog steeds aanwezig te zijn. Naar schatting bloeide er een

Fig. 1. Bloeiwijze van *Orchis laxiflora* Lam. van St. Kruis, ca. 1½ X.

vijftigtal planten. Op hetzelfde terrein stonden ook vele exemplaren van *D. praetermissa* en *D. incarnata* en (al jaren) één *D. maculata* (L.) Sóo. Enkele exemplaren van *D. elata* hadden gevlekte bladeren. Een particulier in St. Kruis betaalt elk jaar privé aan de Belgische eigenaar een schadevergoeding, voor derving van hooiopbrengst, om uitsluitend ter bescherming van de orchideeën niet eerder dan in het najaar te maaien. Het is te wensen dat dit terrein spoedig in beheer komt van een natuurbeschermingsorganisatie.

Bij St. Kruis vond de heer Paridaen op een dijktalud een drietal exemplaren van *Himantoglossum hircinum* (L.) Spreng., nog in knop, maar duidelijk herkenbaar. Vondsten van bokkenorchis zijn in Nederland altijd gedaan „met ruime intervallen in ruimte en tijd” (QUENÉ-BOTERENBROOD, 1980); de laatste vondst, op Voorne, dateert van 1948. Overigens wordt in Zeeuwsch-Vlaanderen blijkbaar in wegbermen nog vlijtig met herbiciden gespoten. Door te wijzen op het belang van de braamvegetatie ter plaatse voor de bijenteelt, kon bespuiting van de bokkenorchis tot nu toe worden voorkomen.

Sensationeel was de vondst, eveneens bij St. Kruis (VAN BRUGGEN, 1980) van één exemplaar van *Orchis laxiflora* Lam. Deze werd aangetroffen in een rietveld met erg veel *D. incarnata*, dat te lijden heeft onder betreding door sportvissers. Hieronder volgt een beschrijving van deze voor Nederland nieuwe orchidee.

Stengel 30–50(–80) cm hoog, naar de top sterk bruinrood gekleurd. Bladen lijn- tot lancetvormig, van de voet naar de top gelijkmatig versmald, verspreid langs de stengel, gekield, ongevlekt. Bloeiwijze losbloemig met grote, licht- tot donkerrood-violetten bloemen (fig. 1). Schutbladen even lang als of langer dan het vruchtbeginzel, purper.

Zijdelingse bloemdekbladen rechtopstaand of teruggeslagen. Lip drielobbig, breder dan lang; zijlobben zeer breed en teruggeslagen; middenlob ongedeeld, afgeknot en korter dan de zijlobben of soms ontbrekend. Het witte middendeel van de lip is ongevekt, zelden met lichtrode puntjes. Spoor duidelijk korter dan het vruchtbeginsel, aan het eind meestal ingesneden.

O. laxiflora komt in en om het gehele Middellandse-Zeegebied voor. In Frankrijk zou de soort voorkomen tot op de hoogte van Parijs. Bovendien is zij gevonden op de Kanaaleilanden. Bij geruchte is mij een vondst in België bekend. Het voorkomen van de soort in Zeeuwsch-Vlaanderen is dus zeker niet onlogisch.

O. laxiflora is nauw verwant aan *O. palustris* Jacq. en beide soorten zijn niet altijd met zekerheid te onderscheiden. Daarom wordt *O. palustris* soms opgevat als een ondersoort van *O. laxiflora* [subsp. *palustris* (Jacq.) A. et Gr.], zoals in de Flora Europaea (Sóo, 1980). De meeste auteurs zijn overigens tegenwoordig van mening dat het hier om twee verschillende soorten gaat.

Aan de rand van een greppel langs de weg van IJzendijke naar Schoondijke tenslotte werden ons 5 exemplaren van *Dactylorhiza fuchsii* (Druce) Sóo getoond. Van *Ophrys apifera* Huds., die soms in grote aantallen aanwezig is, werden in 1980 slechts ca. 70 exemplaren waargenomen.

Literatuur

- BRUGGEN, H. W. E. VAN, 1980. *Orchis laxiflora*, nieuw voor Nederland. *Orchideeën* 42, p. 202–203.
- MENNEMA, J., 1977. Een floristisch opmerkelijk jaar! *Gorteria* 8 (9), p. 159–168.
- QUENÉ-BOTERENBROOD, A.J., 1980. *Himantoglossum hircinum* (L.) Spreng., in J. Mennema, A.J. Quené-Boterenbrood & C.L. Plate, *Atlas van de Nederlandse Flora* 1, p. 129. Amsterdam.
- Sóo, R. DE, 1980. *Orchis* L., in T.G. Tutin c.s., *Flora Europaea* 5, p. 337–342. Cambridge.

On several orchids in Zeeuwsch-Vlaanderen, including *Orchis laxiflora* Lam. new for the Netherlands

The occurrence of several orchids in Zeeuwsch-Vlaanderen (province Zeeland) is mentioned. The most interesting find was one specimen of *Orchis laxiflora* Lam. (fig. 1) near St. Kruis. This species is new for the flora of the Netherlands.